

УДК 327(4-6ЄС+574+477):327.82

DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32).162–173

*Райхан Жанбулатова,
PhD, ст. викладач кафедри міжнародних відносин
Євразійського національного університету ім. Л. Н. Гумільова
(м. Астана, Казахстан)*

«М'ЯКА» ДИПЛОМАТІЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ В СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

У статті розглядається «м'яка» дипломатія країн Європейського Союзу у Центральній Азії на сучасному етапі. Авторкою досліджено основні параметри політики «м'якої» сили Європейського Союзу передусім у Казахстані, на основі вивчення застосовуваних країнами Європейського Союзу таких ресурсів цієї сили, як культура, освіта, інвестиції, гуманітарна допомога, технічне співробітництво. Показано «м'яку» силу Європейського Союзу на прикладі кращих практик та ресурсів, які використовуються лідерами Союзу – Францією і Німеччиною, окреслено конкретні інструменти та технології, що використовуються цими країнами. Особливу увагу приділено аспектам німецької та французької «м'якої» дипломатії, спрямованим на оптимізацію ресурсів задля досягнення цілей зовнішньої політики України, зокрема з прикладу їхнього «м'якого» впливу на Казахстан. Обґрунтовано висновок про ефективність «м'якої» дипломатії Європейського Союзу в особі Франції та Німеччини, оскільки «м'яка» сила є ключовим ресурсом для зміцнення впливу, що сприяє зростанню довіри та взаєморозуміння між країнами Європейського Союзу і Центральної Азії. Дослідження кращих практик країн Європейського Союзу щодо використання потенціалу «м'якої» дипломатії є важливим не лише для Казахстану, а і для України.

Ключові слова: *Європейський Союз, Франція, Німеччина, «м'яка» сила, ресурси, «м'яка» дипломатія, безпека, Казахстан, Центральна Азія, Україна, освіта.*

The article examines the soft diplomacy of the European Union in Central Asia at the present stage. The author analyzes the main parameters of the European Union's soft power policy, especially in Kazakhstan, based on the study of the resources of this power used by the EU countries, such as culture, education, investment, humanitarian aid, and technical cooperation. The author shows the soft power of the European Union on the example of the best practices and resources used by the leaders of the Union – France and Germany, and outlines the specific tools and technologies used by these countries. Particular attention is paid to the aspects of German and French “soft” diplomacy aimed at optimizing resources to achieve the goals of Ukraine's foreign policy, in particular, on the example of their “soft” influence on Kazakhstan. The conclusion about the effectiveness of the European Union's soft diplomacy represented by France and Germany is substantiated, since soft power is a key resource for strengthening

influence, which contributes to the growth of trust and mutual understanding between the countries of the European Union and Central Asia. The study of the best practices of the European Union in using the potential of soft diplomacy is important not only for Kazakhstan, but also for Ukraine.

Keywords: *European Union, France, Germany, "soft" power, resources, "soft" diplomacy, security, Kazakhstan, Central Asia, Ukraine, education.*

Актуальність. Сучасний глобальний порядок денний, що трансформує геополітичну розстановку сил у світі, змушує держави шукати нові партнерства та нові ресурси зовнішнього впливу. Динаміка процесів глибокої трансформації регіональної та глобальної політики у сучасних геополітичних реаліях залежить від конкуренції впливових глобальних акторів, до яких належить і Європейський Союз (ЄС).

З початку російського військового вторгнення в Україну багато європейських політиків заговорили про недостатність «м'якої» сили, про необхідність мати можливість використати і «жорстку» силу, оскільки європейські країни зіткнулися з тим, що війна йде в географічній Європі, поблизу їхніх власних кордонів. Тим часом, якщо згадати, головною причиною виникнення самого ЄС було бажання країн-засновниць Союзу унеможливити війни на континенті в майбутньому. Однак є підстави вважати, що роль «м'якої» сили у відносинах з країнами Центральної Азії (ЦА) і загалом у зовнішній політиці країн Європейського Союзу, зростає у зв'язку з необхідністю вирішувати окремі аспекти глобальної полікризи, що посилилася за цих умов. Центральноазіатський регіон набув важливого геополітичного значення на міжнародній арені через необхідність для країн – споживачів (країн ЄС) та країн – виробників енергосировини пошуку нових транспортних коридорів для транзиту енергоресурсів. Цей чинник особливо важливий для Казахстану, який експортує більшу частину своїх вуглеводнів з Прикаспійського регіону до країн Європейського Союзу через Росію, проти якої США та країни Євросоюзу посилюють санкційний тиск.

У цей кризовий період для глобального актора світової політики в особі ЄС особливо важливим став комунікаційно-інформаційний характер «м'якої» сили, що дозволяє зміцнити вплив Союзу як усередині, так і поза європейським простором.

Крім того, для Казахстану актуалізують цю проблему серйозні геополітичні ризики, які позначаються на його зовнішній політиці. Як очевидно, «м'яка» сила ЄС сприймається як потужний ресурс зовнішньополітичного впливу на країни центральноазійського регіону. У зв'язку з цим зростання впливу Євросоюзу з опорою на цю компоненту може посилити конкуренцію серед зовнішніх гравців у Центральній Азії. Водночас, до речі, він є наслідком цієї конкуренції.

Варто зазначити, що взаємодія ЄС з державами Центральної Азії у сфері «м'якої» сили завжди була пріоритетною і вважалася своєрідною перевагою іміджу ЄС, зміцнюючи його роль як флагмана багатостороннього співробітництва, а також посилюючи його вплив в умовах конкуренції з іншими глобальними акторами [1].

Зокрема, Європейський Союз сформував більш позитивний образ серед країн регіону, оскільки він не мав тут військової присутності (на відміну від США), не вів високоінтенсивну торговельно-інвестиційну політику в регіоні, яка сприймалася як експансія (на відміну від КНР), не був пов'язаний з імперським минулим (на відміну від РФ).

У свою чергу, «м'яка» сила, яка є атрибутом сучасної держави, може стати ефективним додатковим ресурсом для зовнішньої політики Республіки Казахстан. «М'яке» просування інтересів такого великого гравця, як ЄС, у регіоні може дозволити Казахстану ефективно диверсифікувати свої зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні стратегії та не допустити домінування окремих країн.

Таким чином, для Казахстану важливо ретельно аналізувати практику, механізми та результати «м'якого» впливу глобальних акторів, особливо такого солідного гравця, як Європейський Союз та його країни-лідери в особі Франції і Німеччини.

Історіографія. Багато країн мають «м'яку» силу, інтегруючи її у свою зовнішню політику. Вона фундаментально протистоїть примусу, особливо з допомогою військової сили-джерела «жорсткої» сили. Так, під «м'якою» силою Дж. Най розуміє здатність «домагатися бажаного з урахуванням добровільної участі союзників, а не з допомогою примусу чи подачок». Дуже важливо, на наш погляд, розуміти, як це констатувалося і Дж.Наєм, що держава не є єдиним суб'єктом, який демонструє «м'яку» силу. Для Дж. Ная очевидно, що «більша частина демократичної «м'якої» сили походить від громадянських суспільств – в американському випадку від Голлівуду, університетів та фондів, а не від офіційної публічної дипломатії – і закриття доступу чи припинення відкритості зашкодить цьому найважливішому активу» [2]. Най стверджує, що «м'яка» сила – більш складний для держав інструмент, ніж «жорстка» сила, з двох причин: по-перше, багато з її ключових ресурсів знаходяться поза контролем держав, а, по-друге, «м'яка» сила, як правило, «діє опосередковано, формуючи політичне середовище, і іноді потрібні роки для отримання бажаних результатів» [3, с.19].

К. Лорд вважає, що «сьогодні є ознаки того, що деякі країни дедалі більше усвідомлюють свою власну «м'яку» силу та намагаються використати її у своїх інтересах» [4]. Він вказує, зокрема, на посилення китайської «м'якої» сили завдяки ініціативі «Поясу та шляху». Хоча, на наш погляд, ця ініціатива може вважатися також прикладом і «жорсткої» сили (геоекономічної та геополітичної). На думку вищезгаданого дослідника, «у міру розвитку Європейського Союзу дедалі більше європейських лідерів почали посилатися на його м'яку силу, можливо, щоб урівноважити дефіцит жорстких військових ресурсів. Але розмір європейського ринку (рівний США і більший, ніж у Китаю), а також увага Європи до створення стандартів регулювання для єдиного ринку надали ЄС ступінь жорсткої економічної сили, яку журнал *The Economist* назвав «ефектом Брюсселя». До цієї жорсткої економічної сили додалася «м'яка» сила, зумовлена успіхом ЄС, його моделлю багатостороннього співробітництва та його про-

грамами допомоги. У будь-якому разі термін «м'яка» сила став політично корисним для європейських політичних еліт» [4].

Ф. Дессе, навпаки, переконливо доводить, що «м'яка» сила – це потужний культурно-цивілізаційний фактор, який сприяє не лише міждержавним відносинам, а передусім комунікації між людьми та народами. [5].

У зв'язку з цим, на наш погляд, досить актуальною є мета дослідження: розгляд основних параметрів політики «м'якої» сили Європейського Союзу в Центральній Азії, зокрема в Казахстані, вивчення інструментів м'якої сили, що застосовуються окремими країнами, таких, як культура, освіта, інвестиції, гуманітарна допомога, технічне співробітництво, щоб виявити потенціал «м'якої» дипломатії ЄС у країнах регіону у нових глобальних реаліях.

Об'єктом дослідження є ресурси «м'якої» сили Європейського Союзу в центральноазійському регіоні.

Методологічною основою дослідження є структурно-функціональний та порівняльно-політичний підходи, методи аналізу та синтезу.

Виклад матеріалу. Отже, хотілося б відзначити, що з моменту створення нових незалежних держав Центральної Азії Європейський Союз розпочав роботу із встановлення з ними партнерських двосторонніх зв'язків.

Також ми бачимо, що ЄС активно використовує багатосторонній підхід, механізми міжнародного співробітництва, такі, як діалоги та консультації з державами ЦА у форматі 5+1, щоб впливати на держави та розвивати співпрацю. Наприклад, ЄС виступає посередником і медіатором для вирішення територіальних, політичних і геополітичних конфліктів.

Безумовно, особливим чинником «м'якого» впливу Європейського Союзу є та обставина, що він є важливим торговим партнером для країн регіону та активно просуває співпрацю у галузі торгівлі та інвестицій. Зрозуміло, що ЄС веде активну політику щодо залучення держав ЦА до своїх економічних структур через угоди про інвестиції. Це дозволяє ЄС використати свою економічну «м'яку» силу.

Просування інтересів і цінностей Європи у світі є одним із стратегічних напрямів діяльності ЄС згідно з Новим стратегічним порядком денним на 2019-2024 роки [6], і, можна вказати, що всі ключові інститути ЄС, і, в першу чергу, Європейська Комісія, а також Генеральний директорат з розвитку та співробітництва, займаються «м'якою» дипломатією. Існує велика кількість регіональних та спеціальних програм, що займаються просуванням спільних європейських інтересів, у тому числі Східне партнерство, Підтримка покращення управління та менеджменту (SIGMA), Erasmus Mundus, Tempus, Jean Monnet та багато інших. У зв'язку з цим хотілося б зазначити також таку особливість: якщо в рамках Східного партнерства увага ЄС акцентувалася на Україні [7], то в регіоні Центральної Азії в рамках багатьох програм ЄС підвищений інтерес пов'язаний із Казахстаном.

У зв'язку з цим також помітно, що порівняно з політикою в інших регіонах світу Європейський Союз загалом і конкретні країни приділяють

у Центральній Азії більше уваги економічним аспектам співробітництва, таким, як розвиток інфраструктури та торговельні угоди. Як приклад, можна зазначити солідні результати економічного співробітництва між Францією та Казахстаном. Франція інвестувала в Казахстан понад 18 мільярдів доларів. 2022 року товарообіг між двома країнами досяг 4 млрд доларів. Загалом у республіці працюють понад 180 підприємств з участю французького бізнесу [8]. У той же час, для порівняння, у зв'язках із країнами Латинської Америки країни ЄС наголошують на співпраці у соціально-гуманітарних питаннях.

Крім зв'язків у економічній сфері, спостерігається активізація співпраці між Казахстаном та Францією у сфері освіти, науки та культури. Наприклад, якщо виокремити французьку «м'яку силу» у сфері освіти, ми бачимо особливі зусилля цієї країни – засновниці ЄС – у просуванні французької мови та культури через мережу Французьких альянсів (з 835 Французьких альянсів у світі чотири працюють у Казахстані) та використання Міжнародної організації франкофонії в політичних інтересах Франції.

Основу наукового, освітнього та культурного співробітництва між Казахстаном та Францією було закріплено у Договорі про дружбу, взаєморозуміння та співробітництво, підписаному у вересні 1992 року, а потім в Угоді про співробітництво у галузі мистецтва та культури, підписаній у вересні 1993 року. Нині в освітній сфері помітне місце посідає партнерство у рамках казахстанської програми державних стипендій «Болашак» та французької програми «Абай-Верн».

У Спільній заяві Президентів Казахстану та Франції від 30 листопада 2022 року було наголошено, що країни підтримають підвищення студентської мобільності, наприклад, збільшення кількості стипендій за французькою програмою «Абай-Верн» та розширення списку французьких ЗВО у рамках програми «Болашак». Крім того, під час візиту президента Франції Е. Макрона до Казахстану у листопаді 2023 року було висловлено підтримку реформатування Інституту Сорбонна-Казахстан та обговорювалося питання про відкриття французьких шкіл у Казахстані [9]. У зв'язку з цим слід зазначити, що вищі навчальні заклади Франції послідовно забезпечують своє лідерське позиціонування у міжнародних рейтингах, зміцнюючи науковий та академічний вплив Франції, що залучає казахстанців.

Якщо говорити про зусилля в освітній сфері ще однієї країни-засновниці ЄС – Німеччини, варто відзначити, зокрема, Казахстансько-німецький університет (КНУ), створений в Алмати 1999 року. КНУ, який підтримує тісні партнерські відносини з німецькими ЗВО, є майданчиком для наукового співробітництва між Німеччиною та Казахстаном.

Щодо потенціалу «м'якої сили» Німеччини, слід наголосити, що «м'яка сила» стала основним компонентом зовнішньої політики цієї країни. Пов'язана ця традиція, частково через історичні причини, з метою створити позитивний імідж Німеччини як країни, яка відмовилася після Другої світової війни від застосування «жорсткої» сили. А якщо порівняти двох «грандів» ЄС, варто відзначити, що французька дипломатія має

давні традиції, і культура була особливим активом для цієї країни, яка протягом століть розвивала сильну, зі своїми особливостями культурну дипломатію, нерозривно пов'язану з «м'якою» силою.

Країни ЄС виділяють значні фінансові кошти, підтримуючи та розвиваючи мережі організацій із іноземними представництвами. Безумовно, як і підкреслював Дж. Най [2], значну роль у поширенні впливу «м'якої» сили країн ЄС відіграють неурядові організації. Але також помітна їхня підтримка з боку держави. Особливо зазначимо активну участь французьких неурядових організацій (НУО) у просуванні «м'якої» сили ЄС. Наприклад, французькі НУО, у яких бере участь багато французьких добровольців, активно підтримуються державою, оскільки ефективно допомагають міжнародному співробітництву.

Ми бачимо також, що акторами «м'якої сили» є міністерства, пов'язані із зовнішньою політикою, освітою, наукою та багато інших державних установ.

Так, закон Французької Республіки від 27 липня 2010 р., що стосується зовнішньої діяльності держави, визначає, що три державні установи мають місію щодо сприяння її присутності та впливу за кордоном – це Campus France, Institut français, France Expertise Internationale. Вони відіграють важливу роль у культурній діяльності Франції, підтримуючи тісний зв'язок із дипломатичними та консульськими установами. Крім того, рішучу підтримку культурної діяльності Франції у світі надають інші державні оператори, які не займаються суто питаннями культури, наприклад «Бізнес Франс», національне агентство зі сприяння інтернаціоналізації французької економіки, яке займається міжнародним розвитком компаній та їх експорту, а також пошуком та розміщенням міжнародних інвестицій у Франції [10].

Зазначимо, що Франція має одну з найбільших мереж культурних установ у світі. До неї входять 137 відділів співробітництва та культурної роботи посольств, розширенню повноважень та можливостей яких приділяється велика увага. У своїй діяльності вони спираються на 96 французьких інститутів та їх 135 відділень, 6 двонаціональних культурних центрів та 835 Альянс Франсез у всьому світі [11].

Водночас стабільну діяльність ведуть державні інститути розвитку Франції та Німеччини.

Можна навести приклад діяльності Французького агентства розвитку (AFD) в Узбекистані. Французька агенція розвитку працює в Узбекистані з грудня 2016 року. Загалом Узбекистану виділено кредити на суму 1,3 млрд євро, а також понад 44 млн євро у вигляді грантів Європейського Союзу, який співфінансує більшість операцій, надано підтримку секторам водопостачання, енергетики, переробки відходів та тваринництва [12]. Міжурядову угоду між урядом Республіки Казахстан та урядом Французької Республіки про діяльність групи AFD було підписано буквально нещодавно – у листопаді 2023 року. «AFD планує, зокрема, надавати кредити та технічну допомогу уряду та державним установам у секторах охорони здоров'я, управління водними ресурсами та енергетики. Proarco, дочір-

ня компанія групи AFD, продовжуватиме підтримувати приватний сектор Казахстану, зокрема фінансові установи, мікрофінансування, сільське господарство та енергетичний перехід країни. Expertise France, міжміністерське агентство Франції з міжнародного технічного співробітництва, що входить до групи AFD, візьме участь у спільній з владою Казахстану розробці проектів технічного співробітництва, тим самим надаючи підтримку органам управління у зміцненні їх державної політики» [13].

Що стосується Німецького товариства з міжнародного співробітництва (GIZ), то у Казахстані ця організація працює з початку 1990-х років. Уряд Казахстану отримує підтримку у таких областях:

- диверсифікація економіки;
- освіта та професійне навчання;
- навколишнє середовище та клімат;
- ефективне управління [14].

Слід зазначити, що Німеччина використовує на користь країни недержавних акторів «м'якої» сили, у тому числі політичні фонди. Зокрема, у рамках Фонду ім. Рози Люксембург з 2022 року діє програма Фонду зміцнення економічних, екологічних, соціальних, культурних та цивільних прав, а також внутрішньо- та міжрегіональної взаємодії в Центральній Азії, що об'єднує 4 країни регіону (Казахстан, Киргизстан, Узбекистан та Таджикистан) з метою сприяння взаємодії неурядових структур [15].

Фонд ім. Фрідріха Еберта (FES), заснований у 1925 році, протягом десятиліть був партнером держави з питань зовнішньої політики та політики розвитку. Він пов'язаний із Соціал – Демократичною партією Німеччини.

Фонд активно працює у регіоні Центральної Азії. Наприклад, у Казахстані він діє з 1993 року, співпрацюючи з широким колом партнерів, починаючи від університетів, громадянського суспільства та неурядових організацій і закінчуючи профспілками, урядовими відомствами та організаціями, місцевими спільнотами та аналітичними центрами, обговорюючи різні аспекти регіональних та глобальних проблем [16].

Можна відзначити політичні фонди Німеччини (а їх на сьогоднішній день 7), які мають неурядовий статус, але фактично є рупором певних партій, мають значні активи «м'якої» сили. Крім того, політичні фонди Німеччини часто отримують грантування і з бюджету Європейського Союзу, оскільки у своїх програмах та проектах за кордоном відстоюють європейські інтереси, популяризуючи загальноєвропейські ідеї. І така діяльність політичних фондів Німеччини підтримується ЄС.

У своїй діяльності політичні фонди приділяють велику увагу розвитку міжнародних освітніх програм, організації культурних та науково-дослідних заходів (виставки, театральні проекти, гастролі німецьких музикантів, кінофестивалі та інше), що сприяє популяризації німецької мови та культури у світі. Культурна «м'яка» сила – міжнародне визнання культурної спадщини Німеччини, розширення культурних зв'язків та популяризація німецької мови – посідає важливе місце в політиці «м'якої» сили країни [17].

У цій сфері широко відома діяльність Німецької служби академічних обмінів (DAAD) та Інститутів Гете. Можна конкретизувати, що бюджет

DAAD формується в основному за рахунок федерального фінансування різних міністерств, насамперед Федерального міністерства закордонних справ Німеччини, а також Європейського Союзу і низки підприємств, організацій та іноземних урядів. DAAD підтримує міжнародну діяльність німецьких вищих навчальних закладів за допомогою маркетингових послуг, публікацій, організації заходів та навчальних курсів [18].

Ця організація здійснює справжню «наукову дипломатію», проводячи міжнародний академічний обмін та глобальне академічне співробітництво. DAAD співпрацює з іншими німецькими інститутами, метою яких є розвиток зв'язків у сфері науки між німецькими та іноземними дослідниками. Це, зокрема, Фонд ім. А.Гумбольдта, Товариство Макса Планка, Товариство ім. Лейбніца, Німецький будинок науки та інновацій, Німецьке науково-дослідне товариство та інші установи.

Завдяки їм та DAAD зріс міжнародний авторитет німецької мови, а також кількість іноземних студентів у Німеччині. Німеччина залучає студентів з усього світу завдяки якості та доступності освітніх послуг. Це стратегія «м'якої» сили, розрахована на потенціал майбутнього покоління (молодих вчених, майбутніх політиків, лідерів громадської думки із різних країн).

У числі інструментів «м'якої сили», які мають великий вплив, слід зазначити і засоби масової інформації. Наприклад, на популяризацію німецької мови та культури працює заснована в 1953 році медіакомпанія Deutsche Welle (DW), що об'єднує радіо-, теле- та інтернет-проекти і мовить 32 мовами. Це справді впливовий актор «м'якої» сили [19]. У свою чергу, France Médias Monde Monde (телеканал France 24, радіостанції Radio France internationale та її філія Canal France International (CFI)), що підтримує тісні відносини зі своїм німецьким колегою – DW, також регулює інформаційний потік для збільшення впливу Франції у світі.

Безумовно, як особливий інструмент для країн ЄС, використовується національна мова. Мова – це маркер культури, ідентичності тих, хто нею говорить. Він дозволяє спілкуватися, підтримувати відносини, передавати ідеї, працювати, вести бізнес тощо. Але також мова є потужним вектором впливу держави. З цією обставиною пов'язано те, що у 2010 році міністр закордонних справ Німеччини Г. Вестервелле представив іміджеву кампанію Міністерства закордонних справ, спрямовану на те, щоб пробудити інтерес до німецької мови за кордоном у рамках ініціативи «Німецька мова – мова ідей» [20], у якій важлива роль Інститутів Гете.

Очевидно, що ефективність використання «м'якої» сили країнами ЄС у ЦА залежить від відмінностей у культурі, політичних системах та пріоритетах держав регіону. Помітні різні підходи країн ЄС стосовно окремих держав, історичного, політичного та соціально – економічного контекстів у кожній країні регіону.

Загалом «м'яка сила» ЄС ґрунтується на діалозі та співробітництві і спрямована на зміцнення партнерства, розвиток стійких відносин та сприяння економічному та соціальному розвитку у всіх країнах регіону. Однак компоненти «м'якої» сили та вплив Європейського Союзу в країнах Центральної Азії можуть відрізнятись.

Хоча спільними у застосуванні «м'якої» сили ЄС у різних країнах регіону є дипломатичні зусилля, культурні обміни, гуманітарна допомога та розвиток економічних відносин, проте у відносинах з Казахстаном помітний більший акцент на бізнес-зв'язках, з Узбекистаном – на культурних проєктах, з Таджикистаном – на гуманітарному співробітництві.

Потрібно звернути увагу на активну роль німецької діаспори, яку Німеччина підтримує. Наприклад, Казахстан – батьківщина для майже 200 тисяч етнічних німців. Німецька діаспора в Казахстані, організована Громадським фондом «Казахстанське об'єднання німців «Відродження», відіграє особливу роль у співпраці між Німеччиною та Казахстаном. Німеччина підтримує роботу Фонду, фінансуючи заходи у галузі культури, мовної роботи, роботи з дітьми та молоддю.

Те, що основою французького впливу в Центральній Азії є культура, видно з прикладу Узбекистану. Франція активно здійснювала проєкти, пов'язані із збереженням культурної спадщини, підтримкою узбецьких шкіл із викладанням французької мови, діяльністю Французького інституту в Узбекистані та інші. У Таджикистані також було запущено програму культурної, наукової та технічної співпраці з Францією. Франція впливає на громадянське суспільство в цій країні, виділяючи гуманітарну допомогу і ліквідовуючи міни, що залишилися після громадянської війни. Упродовж останніх років Франція посилила свою присутність за рахунок інвестицій французьких компаній у ключові галузі економіки Таджикистану.

На наш погляд, усі компоненти «м'якої» сили країн ЄС пов'язані один з одним і тому є досить ефективними. Додамо, що Global Soft Power Index 2023, згідно з яким Німеччина та Франція входять у першу десятку у світі за результативністю «м'якої» сили у світі (3 та 6 місця відповідно), підтверджує успіхи цих країн у досліджуваному контексті [21].

Як висновок, можна констатувати, що більшість країн світу використовують «м'яку» силу для захисту національних інтересів, встановлення та підтримання відносин з іншими країнами та отримання довіри з боку міжнародної спільноти.

Спостерігається значна підтримка з боку ЄС країн Центральної Азії у галузі освіти, науки та культури. Також ми вважаємо, що обміну знаннями та культурним діалогом значною мірою сприяють економічні зв'язки між країнами.

Серед інструментів «м'якої» сили, які використовуються ЄС у регіоні, виокремимо:

- створення спільних освітніх установ;
- надання стипендій;
- поява нових громадських інститутів;
- розвиток міжнародного культурного діалогу для створення мереж професіоналів у галузі культури по всьому світу;
- поява нових спільних освітніх програм «подвійних дипломів» як розвиток міжнародного академічного обміну;
- гранти у сфері наукових досліджень.

Отже, досвід країн – лідерів ЄС показує найкращі практики «м'якої» дипломатії у взаємодії із країнами – партнерами у Центральній Азії. Дипломатія країн ЄС щодо формування позитивного іміджу за рахунок науково-технічних досягнень, культурної спадщини та мистецтва, міжнародних освітніх програм, туризму та спорту, за рахунок співробітництва в галузі енергетики, екології та інших галузей досить успішна. Особливо важливою є здатність країн ЄС працювати послідовно, протягом тривалого періоду, створюючи стабільний економічний ефект, який насамперед бажаний для країн ЦА.

За умов геополітичної турбулентності «м'яка» дипломатія Європейського Союзу є ключовим ресурсом зміцнення його впливу, що сприяє зростанню довіри та взаєморозуміння між країнами-членами ЄС та Центральної Азії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жанбулатова Р, Еркен Ж. «Мякая сила» Европейского Союза в странах Центральной Азии (возможности для Казахстана) // Bulletin d'EUROTALENT-FIDJIP.-2024.-№1.-с.67-73.
2. Joseph S. Nye. Soft power: the evolution of a concept// <https://www.tandfonline.com>
3. Joseph S. Nye. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs.-2004.- P. 206.
4. C.Lord. Diplomatie publique et soft power // <https://www.cairn.info/revue-politique-americaine-2005-3-page-61.htm>
5. F. Desse. Challenges for Europe in the world in 2030, The Role and Structure of Civil Society Organizations in National and Global Governance Evolution and outlook between now and 2030// <https://pdf4pro.com/fullscreen/the-role-and-structure-of-civil-society-organizations-in-3b0bea.html>
6. A new strategic agenda 2019-2024// <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/>
7. EU-Ukraine relations. EEAS// https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ukraine-relations-factsheet_en
8. В Астане состоялось 15-е заседание казахстанско-французской межправительственной комиссии по экономическому сотрудничеству// <https://orda.kz/kazakhstan-i-francziya-ukreplyayut-sotrudnichestvo-podpisan-ryad-dokumentov/>
9. Совместное заявление от 30 ноября 2022 года // <https://www.akorda.kz/ru/sovместное-zayavlenie-30103919>
10. La diplomatie culturelle, un atout pour la France// https://ressources.campusfrance.org/publications/reperes/fr/reperes_27_fr.pdf
11. Diplomatie culturelle // <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/>
12. Agence Française de Développement// <https://www.afd.fr/fr/actualites/ouzbekistan>
13. Французское Агентство Развития // <https://www.kz.ambafrance.org>
14. Казахстан - giz.de // <https://www.giz.de/en/worldwide/87181.html>
15. Die Rosa-Luxemburg-Stiftung // <https://www.rosalux.de/stiftung/mehr-ueber-uns>
16. Über die FES// <https://www.fes.de/stiftung/ueber-die-fes>

17. Орынбекулы А., Акимов А. Культурная «мягкая сила» Германии// Bulletin d'EUROTALENT-FIDJIP.-2022.-№4.-с.30-37.
18. Annual Report // <https://www.daad.de/en/the-daad/communication-publications/reports/annual-report/>
19. DW Akademie // <https://akademie.dw.com/en/education/s>
20. Westerwelle startet Kampagne „Deutsch – Sprache der Ideen“ - Auswärtiges Amt// <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/100222-bm-sprachederideen/223684>
21. Global Soft Power Index 2023// <https://brandfinance.com/press-releases/gulf-nations-on-the-rise-in-global-soft-power-index-2023-uae-saudi-arabia-qatar-climb-in-new-rankings>

REFERENCES

1. Zhanbulatova, R. & Yerken, ZH (2024). Myagkaya sila» Yevropeyskogo Soyuz a v stranakh Tsentral'noy Azii (vozmozhnosti dlya Kazakhstana) ["Soft power" of the European Union in the countries of Central Asia (opportunities for Kazakhstan)]. *Bulletin d'EUROTALENT-FIDJIP*, 1, 67-73 [in Russian].
2. Joseph S. Nye. Soft power: the evolution of a concept. Retrieved from <https://www.tandfonline.com> [in English].
3. Joseph S. Nye. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs. 2004. P. 206 [in English].
4. C.Lord. Diplomatie publique et soft power. Retrieved from <https://www.cairn.info/revue-politique-americaine-2005-3-page-61.htm> [in English].
5. F. Desse. Challenges for Europe in the world in 2030, The Role and Structure of Civil Society Organizations in National and Global Governance Evolution and outlook between now and 2030. Retrieved from <https://pdf4pro.com/fullscreen/the-role-and-structure-of-civil-society-organizations-in-3b0bea.html> [in English].
6. A new strategic agenda 2019-2024. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/> [in English].
7. EU-Ukraine relations. EEAS. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ukraine-relations-factsheet_en [in English].
8. V Astane sostoyalos' 15-ye zasedaniye kazakhstansko-frantsuzskoy mezhpravitel'stvennoy komissii po ekonomicheskomu sotrudnichestvu [The 15th meeting of the Kazakh-French intergovernmental commission on economic cooperation was held in Astana]. Retrieved from <https://orda.kz/kazakhstan-i-francziya-ukreplyayut-sotrudnichestvo-podpisan-ryad-dokumentov/> [in Russian].
9. Sovmestnoye zayavleniye ot 30 noyabrya 2022 goda [Joint statement dated November 30, 2022]. Retrieved from <https://www.akorda.kz/ru/sovместное-заявление-30103919> [in Russian].
10. La diplomatie culturelle, un atout pour la France. Retrieved from https://ressources.campusfrance.org/publications/reperes/fr/reperes_27_fr.pdf [in French].
11. Diplomatie culturelle. Retrieved from <https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/> [in French].
12. Agence Française de Développement. Retrieved from <https://www.afd.fr/fr/actualites/ouzbekistan> [in French].

13. Frantsuzskoye Agentstvo Razvitiya [French Development Agency]. Retrieved from <https://www.kz.ambafrance.org> [in Russian].
14. Kazakhstan [Kazakhstan]. Retrieved from <https://www.giz.de/en/worldwide/87181.html> [in Russian].
15. Die Rosa-Luxemburg-Stiftung. Retrieved from <https://www.rosalux.de/stiftung/mehr-ueber-uns> [in French].
16. Über die FES. Retrieved from <https://www.fes.de/stiftung/ueber-die-fes> [in German].
17. Orynbekuly, A., & Akimov, A. Kulturnaya «myahkaya sila» Germanii [Cultural “soft power” of Germany]. *Bulletin d'EUROTALENT-FIDJIP*, 30-37 [in Russian].
18. Annual Report. Retrieved from <https://www.daad.de/en/the-daad/communication-publications/reports/annual-report/> [in English].
19. DW Akademie. Retrieved from <https://akademie.dw.com/en/education/s> [in English].
20. Westertelle startet Kampagne „Deutsch – Sprache der Ideen“ - Auswärtiges Amt. Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/100222-bm-sprachederideen/223684> [in German].
21. Global Soft Power Index 2023. Retrieved from <https://brandfinance.com/press-releases/gulf-nations-on-the-rise-in-global-soft-power-index-2023-uae-saudi-arabia-qatar-climb-in-new-rankings> [in English].